

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Örigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Apanta Ta Ellēnisti Heuriskomena

Cui idem præfixit Origeniana, Tripartitum opus, quo Origenis narratur vita,
doctrina excutitur, scripta recensentur

Origenes

Rothomagi, 1668

Quaestio secunda, De sanctissima Trinitate

urn:nbn:de:hbz:466:1-25059

VI. Nihilominus tamen ab hac longe haresi abuisse ipsum aperte evincunt loci A complures; maxime vero caput 1. libri 1. *Ἐὶ ἀρχῶν*, quo corpus omne à Deo apertissime segregatur. Demum post longam rei hujus probationem sic habet: *Omni igitur sensu, qui corporeum aliquid de Deo intelligi suggerit, prout potuimus, confutato, dicimus secundam veritatem quidem Deum incomprehensibilem atque inestimabilem. Deinde: Non ergo aut corpus aliquid, aut in corpore esse putandus est Deus, sed intellectualis natura simplex, nihil omnino in se adjunctionis admittens, nisi ne magis aliquid & inferius esse credatur; sed ut sit ex omni parte uerax, & ut ita dicam totus mens ac fons, ex quo initium totius intellectualis naturae vel mentis est: & cap. 6. Solius Dei, idest Patris, & Filii, & Spiritus sancti natura id proprium est, ut sine materiali substantia, & absque ulla corporeæ adjunctionis societate intelligatur subsistere. & libr. 2. cap. 2. Solius namque Trinitatis incorporea uita existere recte putabitur. & libr. 4. cap. 2. Illa uero substantia Trinitatis, quae principium est & B causa omnium, ex qua omnia, & per quam omnia, & in qua omnia, neque corpus, neque in corpore esse credenda est. Praclare uero cap. 4. sequenti: Si corpus esse pronuntietur Deus, quoniam omne corpus ex materia est, inuenietur & Deus esse ex materia: quod si ex materia sit, materia autem sine dubio corruptibilis est; erit ergo jam secundum illos corruptibilis Deus. Quae si quis à Rufino gratis inferta putet, eandem rationationem iteratam ac dilatatam uideat Tom. 14. in Ioh. p. 214. 215. Item libr. 8. contr. Cels. sic ait: *ὡς ἂν ἡμεῖς σήμερον ὁ Θεός. ἢ να μὴ ἀπειροσύνῃ τις ἀπειροσύνῃ ἀρῶσι οἱ τὰ ἐνωμένα. & ἡρωσῶντες οὐδὲν φέρει.* Denique in Catena Combefisiana ad Gen. 1. 26. & apud Theodoretum Quaest. 20. in Exod. Melitonem non perfunctorie castigat, qui librum scripserat hoc argumento, Deum esse corporeum. Sane ipse Plato, cuius dogmata fere amplexus est Origenes, à Deo corpus omne remouet: remouet & Aristoteles.*

VII. Cum ait igitur Origenes animam corpore carituram, quia similis fututa est Deo qui corpore caret, id sibi uult, Deum & animam corpore carere *ὑπερωριστίας* quidem, sed non eodem modo; Deum quippe simpliciter & absolute esse incorporeum; animam uero crassiorum duntaxat corporum ratione. Quod autem obijciunt Theophilus & Hieronymus, Deum unius & ejusdem substantiae ac res ratione praeclitas Adamantium posuisse, pari responsione dissolvitur; in eo illas convenire substantias, quod sint *νοεῖα* & *νοεῖα*, cum immensum ceteroquin differant. Firmat hanc responsionem locus ipse Origenis quem affert Hieronymus: *Intellectualem, inquit, rationabilemque naturam sentit Deus, & unigenitas Filius eius, & Spiritus sanctus; sentiunt Angeli, & Potestates, ceteraque Virtutes; sentit interior homo, qui ad imaginem & similitudinem Dei conditus est. Ex quo concluditur Deum & haec quodammodo unius esse substantiae. Quodammodo, idest, aliqua ex parte; quod ad effugiendum sacrilegij crimen additum ait Hieronymus; nos benignius interpretari possumus.*

VIII. Quae cum ita sint, haec tamen scribit Origenes in Prooem. libror. *Ἐὶ ἀρχῶν*: *Deus quoque quomodo intelligi debeat, inquirendum est, corporeus, an secundum aliquem habitum deformatus, an alterius naturae quam corpora sunt, quod utique in praedicatione nostra manifeste non designatur. Inde est quod Deum corporealem esse absque dubitatione decrevit Tertullianus, cum alibi, tum aduers. Praxeam, cap. 7. Quis enim negabit, inquit, Deum corpus esse, etsi spiritus est? spiritus enim corpus sui generis in sua effigie. Sed & invisibilia illa quaecunque sunt, habent apud Deum & suam corpus, & suam formam, per quae soli Deo uisibilia sunt; quanto magis quod ex ipsius substantia missum est, sine substantia non erit? Quae quamuis manifesta sint, in contrariam tamen sententiam flectere conantur quidam, per corpus substantiam intelligi volentes. Quasi uero tam Latini sermonis imperitus fuerit, & vocabulorum inops Tertullianus, ut rem per se extantem notare uolens, non aliter appellare potuerit, quam corpus. Idem de Deo seferunt Valentinus, Seleucus & Hermias Galatae, Audius, & ejus asectae Audiani (quos alij subinde Vadianos perperam appellant) & Aegyptij Anthropomorphitae, de quibus infra disseremus.*

QVAESTIO SECUNDA.

DE SANCTISSIMA TRINITATE.

I. In multos circa S. Trinitatis mysterium errores incidisse fertur Origenes, quorum gravissimi notantur. II. Hoc nomine Patrum multorum reprehensiones expertus est. III. Vtrum S. Trinitatis Personas substantia differre opinatus sit. IV. Nonnulla in eius defensionem afferuntur. V. Eruitur germana ipsius sententia. VI. Vtrum Filium per prolationem genitum esse arbitratus sit. VII. Vtrum Filium Patre, Spiritum sanctum Filio inferiorem esse dixerit, VIII. ita ut jaclatur à plurimis. IX. Vtriusque dignitatem videtur nonnumquam

A tueri. X. Patrum multorum suffragio gaudet. XI. Recte cum de Filij & Spiritus sancti dignitate sensisse Patres nonnulli testantur. XII. Platonici deliriis orthodoxam doctrinam obliuavit. XIII. Vtrum Patrem primarium rerum conditorem, Filium uero secundarium & Patris ministrum crediderit. XIV. Vetustiorum aliquot Patrum consensu subleuatur. XV. Quo sensu Filium dixerit non esse absolute bonum, XVI. & non esse absolute ueritatem. XVII. Vtrum aqua sit multorum criminatio, Origenem dixisse querentium Patrem à Filio, Filium à Spiritu sancto uideri non posse, XVIII. quam ab eo depellere conatur Rufinus. XIX. Vtrum Filij cognitionem cognitione Patris, Spiritus sancti cognitionem cognitione Filij inferiorem dixerit, XX. quod aliquando uidetur negasse. XXI. Vtrum Filium & Spiritum sanctum existimauerit esse creatos, XXII. ut uulgo fertur. XXIII. Plurima culpa huic eleuanda proponuntur. XXIV. Aperitur genuina Origenis sententia. XXV. Patres aliquot assensientes habet. XXVI. Quo sensu dixerit duo Seraphimos Isaia c. 6. v. 2. esse Christum, & Spiritum sanctum. XXVII. Crimini datur Origeni, quod dixerit Patrem rebus uniuersis, Filium ratione praeditis, Spiritum sanctum sanctis duntaxat praesse: XXVIII. sed defenditur. XXIX. Vtrum Filium non orandum esse pronuntiauerit. XXX. Vtrum finxerit sibi Spiritum sanctum genus humanum redimere non potuisse.

I. **E**X ijs religionis Christianae dogmatis quae ab Origene tractata sunt; tractata sunt autem pene uniuersa; nullum aequae commentis & opinionibus deformasse suis creditis & dictis est, ac illud quo sacrosanctae Trinitatis mysterium continetur. Nam & Filij substantiam uisus est à substantia Patris secernere; & Filium Patre, Spiritum sanctum Filio inferiorem ponere, adeo ut Pater à Filio, Filius à sancto Spiritu uideri nequitiam possit, atque ita dignitatis & excellentiae gradus in Trinitate statuere; Filium ac Spiritum sanctum in creaturarum rerum ordinem detrudere; huic sanctorum, illi ratione pollutum procuracionem, seclusa rerum aliarum administratione, assignare; orationibus nostris Filium fraudare; redimendae proles humanae potestatem Spiritui sancto detrudere; alia denique comminisci plurima, quibus substantiae unitas, Personarum Trinitas, perfecta ipsarum inuicem aequalitas uoluitur.

II. Quamobrem Augustinus, ac Iustinianus deinceps in Epistola ad Menam pessime illum de Trinitate sensibile ac scripsisse conquesti sunt; Arianorum, Anomaeorum, & Manichaeorum patrem appellarunt Epiphanius, & Hieronymus; ipse quoque pertinacissimus Origenis assecla Rufinus multa in libris *ἀπὸ ἀρχαίων* resecta à se fatetur, quibus Trinitatis maiestas imminuebatur; & sexcentorum praeerea, quos suis appellabimus locis, capitali hoc errore Origenes sibi reprehensiones conscivit. Ex nouem certe criminationibus ipsi obijci solitis, quas repraesentat & confutat Pamphili Apologia, ad Filium Dei, ipsiusque *οἰκονομίας* pertinent insigniores quinque. Nos singula quaeque expendemus distincte, quoad fieri poterit, & in pauca contrahemus.

III. Ordiamur primum ab eo crimine, cujus Origenem compellat S. Thomas, dixisse ipsum asseuerans Patrem & Filium secundum substantiam differre; quae mera fuit Arianorum haeresis, tres in Trinitate naturas ac substantias fingentium, unde Trusiani appellantur à Fulgentio. Loca Origenis quibus id continetur dogma non indicauit Thomas. Haec certe legimus Tom. 2. in Iohann. p. 70. *ἐπι τῆ φωνῆς ἀπαξ ἀπὸ τῆς ἐν ταύτῃ μὲρ ὁ σαωτήρ, ἐν τῇ ἐξ ἑσθελικῆ τῆ ἀπὸ ἰουάννου ἐπιτολῆς λέγει ὁ θεὸς ἐστὶν ὁ μὲρ τῆς οὐσίας, ἐν τῇ ἑσθελικῇ τῆ ἀπὸ ἰουάννου ἐπιτολῆς λέγει ὁ θεὸς ἐστὶν ὁ μὲρ τῆς οὐσίας, ἐν τῇ ἑσθελικῇ τῆ ἀπὸ ἰουάννου ἐπιτολῆς λέγει ὁ θεὸς ἐστὶν ὁ μὲρ τῆς οὐσίας, ἐν τῇ ἑσθελικῇ τῆ ἀπὸ ἰουάννου ἐπιτολῆς λέγει ὁ θεὸς ἐστὶν ὁ μὲρ τῆς οὐσίας.* Hinc concludat aliquis aliam Patri substantiam, aliam Filio Origenem tribuisse. At id certe satis clarum non est, nam hic negat simpliciter colligi posse ex his duobus Iohannis locis Patrem à Filio non differre substantia; minime uero negat non differre. Vidit id Ferrarius Origenis Interpretes, & adnotauit. Apertius loci patet fieri uidetur sensus ex sequentibus, in quibus ait Origenes futurum ut qui cautius attendit, & saniora proloqui uoluerit, dicat Patrem qui lux est, & eatenus differre à Filio qui lux est similiter, quatenus lux Filius lucet in tenebris, & ab ipsis oppugnatur; cum nempe assumpta natura humana inferiorem se gessit paterna luce, quae non lucet in tenebris: *ὡς γὰρ λόγος, inquit p. 73. ὁ πατὴρ μόνος ἔχει ἀθανάσιαν, τὴν κρείττην ἢ μὲν ἕτερον διλασθεωπίαν θανάτων τὸν ἑαυτοῦ ἀεικλήροτος. αὐτὸς ὁ πατὴρ ἐστὶ μόνος πῶς οὐσία ἐν ἀπείρῳ ἐστὶν ἕδμετα, τὴν ἑαυτοῦ ἀπὸ τῆς ἀθανάσιαν ἀεικλήροτος ἐστὶν ἕδμετα ἀπὸ τῆς ἀθανάσιαν ἀεικλήροτος.*

Sed uereor tamen ne de Platonica doctrina narthecio deprompta ista sint. Docebat siquidem Plato *πῶς ἄν*, siue Deum Patrem creasse *πῶς*, mundo proximum, qui qua parte

August.
Her. 43. ad
Quodmodum.
Epiph. Her.
64. & in
Ep. ad Ioh.
Hierosol.
Hier. Epist.
61. & lib. 1.
Apol. adu.
Ruf. cap. 2.
Rufin. in
Pref. ad I.
ἀπὸ ἀρχ.
S. Thom.
part. 1. qu.
31. a. 1.
Imag. Resp.
ad obiect. 7.
Arianov.

in qua Patri tantum ministrasse, non molitorem itidem ut Patrem fuisse dicit libr. 1. *ὅτι ἄφρον*, in ipso Procemio: *Iesus Christus ipse qui venit, ante omnem creaturam natus ex Patre est. Qui cum in omnium conditione Patri ministrasset (per ipsum enim omnia facta sunt) novissimis temporibus seipsum excitans homo factus est: quem locum repetit Auctor libri de Deitate & Incarnatione Verbi ad Ianuarium, qui Tomo quarto Operum Augustini subijci solet, cap. 1. Repetit & ante illum Pamphilus in Apologia; atque item illum: Data est autem Lex Moysi per Angelos, in manu mediatoris Christi & virtute, qui cum esset in principio Verbum, & apud Deum esset, & Deus esset Verbum, Patri in omnibus ministravit. Omnia enim per ipsum facta sunt, idest non solum creature, sed & Lex & Prophetæ. Vnde Tomo 20. in Iohann. p. 292. ipsum quidem *ἰωάννην* esse ait eorum quæ sunt in Patre; Angelos autem videre eadem per ipsum, tamquam per mediatorem & ministrum, *ὡς ἕστ' αὐτίκ' αὐτῶν*. Et Tom. 1. p. 18. Christum eatenus esse creatorem docet, quatenus dixit Pater: *Fiat lux*, idest quatenus in faciendam lucem Patri ministrum se præbuit. Clarissime vero sententiam hanc expressit libr. 6. contr. Cels. *τὸν μὲρ ὡς ἐστ' ὁ δὲ δημιουργὸς ἦν τὸν ὕλον τοῦ θεοῦ λόγον, καὶ ὡς ἀσπερὶ ἰωάννην τοῦ κόσμου, τὸν δὲ πατέρα τοῦ λόγου, τοῦ ὡς ἐστ' ἐπινοήσαντα τὸν ὕλον τοῦ λόγου ποιῆσαι τὸν κόσμον, ἦν ὡς ἄσπερ ὁ δημιουργός*. Iam ergo liquet quo sensu dixerit in Catena Baltasaris Corderij in Ioh. ad cap. 1. v. 1. (si modo ea vere sunt Origenis, & aliqui Catenarum auctoritati tribuendum est) *δημιουργὸς ἦν πάντων πλάστης* & *ἰωάννην*, τοῦ τοῦ λόγου διορισμοῦ καὶ προφορῆς ἰωάννην. *Opificem rerum omnium statuens ipsam, Verbi nomine ipsam afficit: ubi & πῶς αὐτῶν πάντων* appellat: & ait paulopost: *πάντες γὰρ ἐκ αὐτοῦ ἦν ἡ ἀρχὴ πάντων*, & *ἐν ἀρχῇ πῆρ ὁ παρθεῖος αὐτῶν*, καὶ *ἰωάννην ὄντα*; *Quomodo enim non oportebat esse ipsum ante omnia*, & cum primogenitus esse cæperunt, qui eorum creator est? & mox: *ὅτι δὲ δημιουργὸς εἰς ὕλην ἔκρεται πάντα*, καὶ *ὡς ἐστ' ὁ θεὸς ἰωάννην*, καὶ *θεὸς ἰωάννην*. Cum vero Opificii agebat partes, cunctis præbebat ut essent, & erat apud Deum, & Deus erat: & denique: *ἀλλ' ἕξ ὁ δημιουργός, τοῦ πάντος ὕλου, τοῦ γενῶντος θεοῦ λόγου καὶ ὁ θεὸς, ἰωάννην*. & *ἀλλ' ἕξ ἐν αὐτῶν διορισμοῦ διοριστὴς*. At non ita rerum omnium conditor, qui Deus Verbum est secundum essentiam. Vnde & Sapientia appellatur: & veritas, cum de rebus divinis differtur. Item libr. 7. in Epist. ad Rom. *Nihil est visibilis sive invisibilis creatura, quod Filio positi adæquari: nullo enim pacto Creatori suo creatura potest conferri: & si Creator ipse donatus est nobis, quomodo non cum ipso creatura nobis donabitur? Rerum effectorem Filium esse putat, sed secundarium: & res quidem creasse, at instrumenti vice fungentem; Patrem vero creationis auctorem esse, & primatiam ac præcipuam causam: atque ita suum cuique officium partitur. Hinc Gennadius libr. De dogmat. cap. 4. Nihil officio singulare, nec alteri communicabile (in Trinitate credamus) ut Origenes. Hinc etiam Cyriacus apud Symeonem Metaphrastem inter dogmata Origenistarum Palæstinorum sæculi sexti ponit illud; *Trinitatem non fuisse mundi Opificem*, & Iulianus Origenem conqueritur Filium & Spiritum sanctum appellasse *λαϊκῶν ζῴων*, ministratoria animalia, ut supra à me observatum est.**

XIV. Eisdem partes in rerum molitione nonnulli è vetustioribus Patribus Filio tribuerunt. Theophilus Antiochenus libr. 2. ad Autolycum: *πῶς τὸν λόγον ἔγεν' (ὁ θεὸς) ἡσυχάζον ἦν ὑπὲρ ἰωάννην τοῦ δημιουργοῦ, καὶ δὲ ἰωάννην τὰ πάντα πατεῖνας*. Hoc Verbum habuit (Deus) ministram operam suorum, & omnia per ipsum fecit. Tum inferius: *ὅσοι τε δὲ ἰδεῖν τὸν θεὸν ποίησαι ὅσα ἐβουλόσατο, τούτων τὸν λόγον ἔφρονεν ὡς εὐδοκῶν*. Quando autem voluit Deus facere quæcunque deliberaverat, hoc Verbum genuit prolatum. Et paulopost: *θεὸς ἦν ὁ ὁ λόγος, καὶ ἐν θεῷ περικέκοσμος*, ὅσοι τὸν θεὸν ἔβουλόσατο, & *πατὴρ ἦν ἕλων, ἀγαπᾷ ἰωάννην εἰς πάντα τὸν καιρὸν*. Cum ergo Deus sit Verbum, & ex Deo progenitus, quotiescunque vult Pater universorum, mittit eum in locum aliquem. Iustinus in Dialogo cum Tryphone: *ἔστ' ὁ ὁ θεὸς ὅς παρθεῖος λογισμὸς*. *θεὸς, καὶ ἀρχαῖος καὶ ἄνευ ἰωάννην*, ἵνα καὶ ἐν ἑαυτῶν ἐπινοήσῃ ἰωάννην ὁ παρθεῖος τὰ πάντα ἰωάννην. Iste qui Patriarchis visus est, & dicitur Deus, & Angelus, & Dominus appellatur; ut ex his quoque intelligatū ipsam Patri universorum ministrare: & alio loco: *δὲ ὁ θεὸς ἰωάννην τὰ πάντα καὶ ἐν ἑαυτῶν παρθεῖος*, & *ὑπὲρ τῆν ἑαυτῶν ἰωάννην*. Per qua demonstratum est Patri & Domino subjectum esse ipsum, ac ejus voluntati servire. Irenæus lib. 3. c. 8. Cui ergo precepit? Verbo scilicet, per quod, inquit, cæli firmati sunt: & libr. 4. cap. 17. *Ministrat enim ei (Patri) ad omnia sua rogantes, & figuratio sua, idest Filius, & Spiritus sanctus, Verbum & Sapientia, quibus serviunt, & subjecti sunt omnes Angeli. Episcopi sex Antiochenæ Synodi in Epistola ad Paulum Samosatenum antequam deponeretur: ἵπτοι τὸν ὕλον περικέκοσμον τὰ πάντα αὐτοῦ ὄντα ἑαυτῶν ἀσπερ κενὸν βυβλίον ὡς ἐστ' ἰωάννην τὸν ἕλων*. Hunc (Filiū) credimus semper existentem cum Patre implere volentem ad creationem universorum. Atque ex hoc dogmate occasionem videntur habuisse Arius & Aëtius, cur creationis rerum Patrem primariam esse causam, instrumentum vero Filium arbitrentur: quam eorum infamiam castigaverunt Athanasius, Cyrillus, & alij.

XV. Non Filij majestatem solum oppugnavit Origenes, sed de ejus etiam bonitate detraxisse ipsum auctor est Hieronymus in Epist. ad Avit. cap. 1. *Deum Patrem omnipotentem inquit, appellat bonum, & perfectæ bonitatis: Filium non esse bonum, sed suram quamdam & imaginem bonitatis; ut non dicatur absolute bonum, sed cum additamento, Pastor bonus, & cætera. Anonymus*

Athanas.
Cyrill. libr.
15 & 16.
Thuf.

A quoque apud Photium, Cod. 117, & Pamphilus in Apologia errore hunc inter eos recensent, qui Origeni objici vulgo soliti sunt. Verba ipsa refert Iustinianus ad calcem Epistolæ ad Menam, quæ à Rufino Interprete emendata, & in orthodoxam sententiam detorta ac interpolata sunt lib. 1. *Ἐπι ἀρχῶν*, cap. 2. unde ea cap. 15. sumisit Auctor libelli De Deitate & Incarnatione Verbi, qui reperitur ad calcem Tomi 4. Augustini. Hac labe foedata sunt ista quæ supra adduximus è Tom. 2. in Iohann. p. 56. *ἕνα τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐκδοθέν ἐκ πατρὸς ὁμοίου λόγου ἰσχυροῦ, καὶ ὑποκρίνοντος, καὶ μίλιονος ὡς τὸν λόγον. τίς δ' αὖ ἀλλ' ὅς ἔστι τυγχάνη ἢ ὁ πατήρ;* & hæc è Tomo 6. p. 130. *ὁ γὰρ πῶς αὐτὸν πατήρ, ὁ τῶν ζώντων θεός, ὡς αὐτὸς ἰσχυρὸς ἰσχυροῦ, καὶ ἰσοῦ, καὶ τὸ ἰσχυρὸν, ὁ δὲ τὸ κῦρον, τὸ ἕρπον, καὶ τῆς γῆς, ὅτι ποικίλον ἕνα. Ἐστὶ δὲ ὁμοίου ἀγαθός, καὶ μίλιον τὸ πῶς ἕρπον.* Nihilò saniora istac è libr. 5.

B contr. Cell. *ὁ σωτήρ ἰσχυρὸς καὶ κῦρον ἀκούσας ποτε, διδόντα ἀγαθὸν, ἀπαπέμπων τὸν λόγον, καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πατέρας, φησὶ, τί με λέγεις ἀγαθόν, ὡς εἶδος ἀγαθός, εἰ μὴ εἰς ὁ θεὸς ὁ πατήρ; εἴπαρ δὲ τὸ τοῦ λόγου, ὡς εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος, τὸ δὲ τῆς τυγχάνων, εἰρηκὼν ὁ ἕρπον τῆς ἀγαθότητος τῶν πάντων, πῶς ἀρχὴ δόξα πῶς ἀπὸ τῆς ἀγαθότητος εἴπαρ ἡλί. τί με ἀκούσας κῦρον γὰρ τὸν θεὸν σου ἀκούσας, καὶ αὐτὸ μὴ ἰσχυρὸς, ὅτι καὶ ἡ πατήρ οἱ σου ἰσχυρὸς ἀκούσας καὶ ἀκούσας; Bonitatem illam quæ Deo Patri convenit, Christo detrahit, non tantum quatenus homo est, sed etiam quatenus est imago bonitatis Dei, hoc est, quatenus est Deus. Nullibi vero apertius quam Tom. 15. in Matth. p. 377. *ὡς ἕρπον τὸν πατέρα, inquit de Christo, εἰκὼν ἔστιν ἀγαθότητος, ὡς ἢ ἀκούσας τὸν λόγον, ὅτι ἢ τῶν πάντων ἀγαθότητος ἀκούσας αὐτόν. ἢ καὶ μὴ ἔστιν ἕρπον ἀγαθότητος ἀκούσας ἡλί. ἔστι ἀγαθότητος τῶν πάντων ἀκούσας τὸν σωτήρα ὡς εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος. αὐτὸ δὲ ἡ παρὸς τῶν σωτήρα ἀκούσας ἀγαθὸν ἀκούσας, καὶ ἀγαθὸν ἰσχυρὸν, καὶ ἀγαθὸν ἰσχυρὸν. πῶς ἕρπον ἢ ἕρπον τῶν ἀκούσας ἀγαθὸν ἐν τῶν σωτήρα, καὶ ἔστιν εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος. αὐτὸ τοῦ θεοῦ, ἡ παρὸς ἢ ἕρπον τῶν ἀκούσας ἀγαθὸν ἀκούσας τὸν εἰρηκὼν σωτήρα. ὁ πατήρ ὁ πῶς αὐτὸν με μίλιον μου ἔστιν, ὡς ἀκούσας ἕρπον καὶ εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος. ὡς θεοῦ.**

Adversus ea præscribere velle, non est candoris nostri. Quam autem solaris radij comparisonem adhibuimus supra, eandem hic replicare necesse est, ut ejus de Filij bonitate sententia innotescat. Quemadmodum ergo tanto dignitate Patris inferiorem credidit Filium, quanto solaris radius Solis ipsius dignitati decedit; eandem esse bonitatis Filij rationem ad Patris bonitatem censuisse ipsum putandum est. Ut enim quamdam Solis imaginem, sed rudem & imperfectam continet ac exprimit solaris radius; pari modo imaginem paternæ bonitatis referre Filium existimavit, non perfectam quidem ac per omnia archetypo ipsi similem & æqualem, sed expressam leviter, & exemplaris præstantia longe inferiorem. Si quando igitur bonitatem Filij eandem esse docet ac Patris bonitatem, velut libr. 1. *Ἐπι ἀρχῶν* cap. 2. ubi eandem esse ait utriusque potentiam, bonitatem eandem, & quæcumque habet Pater, habere & Filium, facilis est intellectus; Filij nempe bonitatem paternæ bonitatis esse particulam & auram, è paternæ bonitate decerptam ac delibatam. Si quando Patri soli bonitatem tribuit, primigeniam bonitatem, & bonitatis intelligit principium ac fontem; Filium autem paternam tantum illa bonitate impertitum. Cuius impietatis occasionem videtur accepisse ex male intellecto Matthæo 19. 17. & Iohann. 17. 13. & ex Platone qui *boni* nomen ad Deum peculiariter pertinere dicebat.

E XVI. Simili modo explicandum venit dogma alterum, quod ab ipso propositum refert Hieronymus, *Filium quantum ad Patrem non esse veritatem, quantum ad nos esse imaginariam* Hier. Epist. 59. ad Avit. cap. 1. *veritatem.* Paria fere habet Augustinus: *Dicit præterea Origenes, inquit, quod Filius Dei sanctis hominibus comparatus, veritas sit; Patri collatus, mendacium.* Nec dissimilia quæ ex Epistola Decretali Palæstinorum Episcoporum representat Guido Carmelita adversus Origenistas: *Si qui sunt qui in suis tractatibus tradiderunt, quod Filius nobis comparatus sit veritas, Patri collatus mendacium, quod est Petrus & Paulus ad Salvatorem, hoc est Unigenitus Filius & Deus Verbum comparatus Patri. & ipsi, & dogmata ipsorum sint Ecclesia anathema.* Quibus ad stipulatur Anonymus ille defensor Origenis, quem dixi, & inter capita in ipso reprehendi solita postremum illud ponit: *ὅτι ἡ εἰκὼν τῶν θεῶν, ὡς ἀκούσας ἐκείνον, ὅ ἔστιν εἰκὼν, καὶ δὲ ἕρπον. καὶ τῶν ἀκούσας ἀγαθὸν ἀκούσας.* Guid. in Samm. de Har. in Hier. Origen. 19.

F *Imaginem Dei respectu ejus cuius est imago, quatenus est imago, non esse veritatem.* Videtur hæc hæresis libro 1. *Ἐπι ἀρχῶν*, cap. 2. fuisse expressa, sed Rufini artibus dissimulata, & falsa hac interpretatione obducta: *Imago ergo est invisibilis Dei Patris Salvator noster, quantum ad ipsam quidem Patrem, veritas: quantum autem ad nos, quibus revelat Patrem, imago est, per quam cognoscimus Patrem.*

XVII. Quæ Origeni dica impingi solet, negasse ipsum Patrem à Filio, Filium à Spiritu sancto, Spiritum sanctum ab Angelis, Angelos ab hominibus videri non posse, facilis expurgatu non est, si eriminantium numerus spectetur & auctoritas. Primarium hunc æ præcipuum inter ejus errores statuit Epiphanius Har. 64. cap. 4, & in Ancorato, cap. 63. ubi verba ipsa Origenis exhibet: *μαθῆτασαν, inquit, πῶς οὐκ ἀπηξίωσαν ἀεὶ ὁμοίους εἶπαρ, ὅτι οὐκ ὄρα τὸν πατέρα ὁ υἱός. ἀλλὰ φησιν, εἰς αὐτὸν δὲ τῶν ἀκούσας ὁ υἱός, ὅ τὸ ἕρπον πνεῦμα αὐτοῦ.*

A vetustiorum pars hodiernæ lectioni consentiunt. Sane ad generationem Filij potest utrumque pertinere. *in patre creavit*, idest, genuit. Cicero libr. 1. De republ. Quoniam plurima beneficia continet patria, & est antiquior parens, quam is qui, ut aiunt, creaverit. Virgilius Æneid. 10.

Sylvicola Fauno Dryope quem nympha creatat.

Claudianus 1. De raptu: Nam quidquid ubique

Gignit materies, hoc te donante creatur.

Sed & *ἐκ πατρὸς*, possedit, de parentibus dicitur, quorum nihil tam proprium est quam liberi, quos genuerunt. Quamobrem Eva dixit de Caino: *הוּא מִן חַוָּה וְאֲנִי*, LXX. *ἐκ πατρὸς ἀδελφοῦ ἢ τῆς μητρός*. Vulgata: Possedi hominem per Deum. Filium igitur *ἐκ πατρὸς* ab Origene dictum credere possumus hoc sensu, quo Filij à parentibus creati dicuntur. Quapropter cum

B Tom. 1. in Ioh. p. 19. sapientiam animatam, idest Filium, diceret à Deo esse creatam, locutionem illam mollivit hoc temperamento, *ὅτι ἔτιες εἶπα*. En tibi verba: *ὅτι λατρίαν ὄν κτήσατο, ἢ ἄλλως εἶπα, ἀλλ' ἐκ πατρὸς ὁ θεὸς, ἀπὸ τῆς ἐκτίσεως*, &c. Nec sic tamen docti ejusdam viri reprehensiones locus iste effugit.

Sequentium locorum crimen hoc est, quod Servator noster appelletur *θεὸς ἕκτος*, cuius postremæ vocis ea est ambiguitas, & tam crebris disputationibus ventilatus intellectus, ut omnis inde questionis hujus pendeat dijudicatio. Perferenda itaque illa est accurate, sed paucis. A *ἕκτος*, gigno, fit *ἕκτος*, genitus: à *ἕκτος*, sum, existo - fit *ἕκτος*, hoc est, habens ab aliquo ut sit. Itaque si proprie loqui velimus, Deus Pater est *ἀρχὴ πᾶτος* & *ἀρχὴ πᾶτος*, quia neque ab ullo genitus est, neque ab ullo habet ut existat. Item Filius est *ἕκτος*, genitus, nam gignitur à Patre: est *ἕκτος*, nam à Patre sic tamquam à principio habet ut sit.

C Spiritus vero sanctus non est *ἕκτος*, sed *ἕκτος*, genitorem enim non habet, sed habet à Patre & Filio ut existat. Hæc est propria vocum illarum notio, quam tamen nec semper servarunt Patres, & consulto permiscuerunt ac confuderunt Ariani, ut in ambigua voce facilius fraudem struerent. Origenes vero cum Filium appellat *ἕκτον θεόν*, sic accipe: qui principium sui habet, & existendi initium. Filio quidem commune est eum creatis rebus, sui principium ac originem habere: emanandi autem ex illo principio ac prodeundi ratio plane diversa est: prodit enim Filius per generationem æternam; prodeunt creatæ res per temporariam creationem. Hoc sensu, quo dixi, vocem *ἀρχὴ πᾶτος* à Veteribus usurpatam scribit Athanasius: *ὅτι ἀρχὴ πᾶτος δὲ ὄντι, οἱ εἰρηκότες ἐν τῷ ἀρχόντων, ἢ πατρὸς λέγοντες, ἢ ὡς ἕκτον, ἢ πᾶτος, ἢ ἕκτος, ἢ λόγος ἦν τῆς ἐκτίσεως, ἀλλ' ὅτι μὴ ἕκτος ἢ ἀρχὴ πᾶτος. Non ignoramus autem eos qui dixerunt unum esse ἀρχόντων, Patrem significantes, non ita scripsisse quasi Verbum sit ἕκτος & ὄψις, sed quia Pater causam non habet. Patrem dictum esse ait ἀρχόντων, quia ab alio non habet ut sit: Filium autem ἕκτον esse negat hac notione, quod ab alio factus sit: sed non negat ἕκτος esse alia notione, ea scilicet quam indicavi, quod ab alio habeat ut sit, non tamquam res facta, sed tamquam res genita. Atque ita Filius dici potest ἀρχὴ πᾶτος, qui ab alio non habet ut sit, nempe tamquam opus, seu res facta, vel tamquam res creata: & ἕκτος, qui ab alio habet ut sit, nempe tamquam res genita & Filius. Sic Origenes, qui *ἕκτον θεόν* appellasse Filium insinuat, & qui Tom. 2. in Ioh. p. 56. credere se dixit ἀρχόντων (legendum, vel certe intelligendum ἀρχόντων) *μὴ ἕκτος ἢ πᾶτος ἢ*, hoc*

Athanas. De Synodis Ariminis qd Seleucia.

D est unum Patrem principio carere, nec ab alio habere ut sit, Filium tamen ἀρχόντων vocat libr. 6. contr. Cell. *ὅτι ἕκτος ἢ ἀρχόντων ἢ πᾶτος γεννῆσις οὐσίας ἀεὶ ὄντος καὶ ἀΐων ἐκείνου* (sic) ὡς ὁ γεννηθεὶς ἀπὸν πατέρα. Illic ἀρχόντων sonat non factum, non creatum. Hinc natam opinor primam è criminationibus adversus Origenem conflatis, quas Pamphilus in Apologia recenset. Prima illa est, inquit, quod dicunt eum innatum dicere Filium Dei. Dixerat nempe Origenes ἀρχόντων, quod ipsius adversarij, contentiosi homines & rixosi, confuderunt cum ἀρχόντων, ut ansam haberent calumnia. Contra vero Socrates de Eusebio loquens merito dixit: *θαυμάσιος ἔστι καὶ ἡλικίος ἡ ἀρχὴ πᾶτος βιβλίον. ἐν οἷς πανταχοῦ ἢ υἱὸν καὶ ἢ πατέρα γεννηθέντα* & *ἀρχόντων οἱ ἢ ἀρχόντων βιβλίον τὸ ἐκείνου καὶ ἀρχόντων ἀνομήτου*. Admirator & amulator librorum Origenis fuit, in quibus Filium ex Patre natum ubique reperit, qui librorum Origenis profunditate

F tatem animo penetrare possunt. Hieronymus vero dixisse ipsum affirmans Christum Filium Dei non natum esse, sed factum, hoc est ἀρχόντων & ἕκτον, utramque hanc vocem in alium detorqueat intellectum, ac ab Origene usurpata est: qui cum dixit Filium ἀρχόντων, id sibi voluit, non esse factum, nec creatum. Contra Hieronymus exposuit, non esse natum, quasi dixisset ἀρχόντων: cum vero Filium dixit ἕκτον, id sibi voluit, habere ipsum sui principium; contra Hieronymus exposuit, esse factum. Nemp sic verba Origenis in pessimum sensum trahere amabat. Ita Epiphanius vocis ἕκτος usum in aliis probaturum se dicit, in Origene damnare. Contra ea vero qua addit, velle Origenem *κατὰ γένεσιν ἢ υἱὸν ἄπὸν καλεῖσθαι*. Per Epiph. Har. 44. cap. 5.

gratiam Filium ipsum (Christum) appellari, prompta est ex ipso Origene defensio, qui disertè docet Tom. 2. in Iohan. *μόνον ἢ μονογενῆ εἶναι υἱὸν ἀρχόντων πνεύματος* & libr. 7. in Epistol. ad Rom. Sicut enim multi sunt Filij Dei, ut Scriptura dicit, Ego dixi, Dij estis & filij excelsi omnes;

unus tamen est natura Filius & Unigenitus de Patre.

Commode vero exponetur locus à Diodoro recitatus, ubi lux à Deo producta Gen. 1. 3. Filius esse dicitur, si respondeamus id allegorice ad Filium ab Origene fuisse relatum. Quoniam enim numquam non dicit Pater: Ego hodie genui te: induci quoque potest semper dicens, Gignatur Filius meus qui est lux vera. Firmat hanc responsonem vox, γεννηθήτω, gignatur: sic enim legitur in Catena, non ut vulgo, γεννηθήτω, fiat. Penitus vero id confirmatur ex eo quod ait Tom. 1. in Iohann. pag. 118. jubente Patre ut fieret lux, mandato Patris obtemperantem Filium lucem creasse. Quod si creavit lucem, lux ista creata ipse utriusque non est.

XXIV. Quorum vero tot ambagibus detinemus Lectorem, explicandis verbulis, & evolvendis sententiolis frustra immorantes? Præstat ipsa Origenianæ doctrinæ penetralia scrutari. Meminerimus supra notatum esse à nobis credidisse Origenem Filium manasse de Dei substantia, sic tamquam lucem de Sole, atque ideo ejusdem esse ac Patrem substantiæ, quia lux ejusdem est substantiæ cuius Sol, licet non sit eadem numero substantia: & rursus Filium à Patris substantia & divinitate, ut ait Epiphanius, segregasse; quia ut à Sole per effluviū profecta est lux, secreta ab eo & seposita dici potest: præterea Patre inferiorem esse Filium, quia Sol luce nobilior est & dignitate superior. Creatum dixit, vel eo sensu quo liberi à parentibus procreari dicuntur, ut notavimus; vel quia materiam è qua conflatus est mundus, quam à Dei substantia ab omni retro ævo emanasse censuit, quem admodum ostendemus infra, creatam dici seiebat. Id enim tantum discriminis posuit Filij inter & matris procreationem, quod ille sit primogenitus omni creatura, & quod præ naturis reliquis sit τελειωτάτη, ut loquitur Clemens Alexandrinus libr. 7. Strom. η, ἀνωτάτη, η, μελειωτάτη, η, ἐλαττωτάτη, η, βασιλικωτάτη ἢ ὑπὸ φύσις, ἢ τῶν μέντοι πρῶτον ἐκτοῦ ἐκπεριεργασθέντος Περφέτιστα, & sanctίστα, & maxime dominans, & maxime imperatoria ac regia Filij natura, quæ soli Omnipotentis propinquissima est. Sed parum interest qua voce Filij ortum à Patre significaverit, sive υἱοῦ appellans, sive πατρῶν, sive γνηστῶν, dummodo de re constet. Manifestum hinc est etiam quo sensu dixerit Tom. 2. in Iohann. p. 47. Filium è divinitate Patris divinitatem suam haurire & trahere, τὰς τῶν θεῶν ἀφοσώτα, & ἀπόσπαστα τῶν θεῶν εἰς ἑαυτὸν, hoc est, portionem divinitatis, non divinitatem. Præterea quoniam si Solem æternum ponas, lucem coeternam ponere necesse est, idcirco coeternum Filio Patrem agnovit Tom. 1. in Iohann. pag. 31. ὅτι ἡ τῶν υἱῶν μου ἐστὶν, ἐξ ὧν σήμερον γαζάνωσθε σε, λίγη ἡμερῶν ἐν τῶν ἑσπέρων θεῶν, ὅ δὲ ἐστὶ τὸ σήμερον. οὐκ ἐστὶν ἡμερῶν θεῶν. ἡ γὰρ ἡμερῶν μου ἢ τῶν υἱῶν, ἀλλὰ ὁ συμπαραλειπόμενος τῆ ἀγαθήτου & αἰδίου αἰῶνος ζωῆς, ἢ ὅπως εἶπες, γέννησθε, ἡμεῖς αἰῶν ἐστὶν σήμερον, ἐπὶ ἡ γαζάνη) ὁ υἱός. ἀρχὴς γνηστίας αἰῶν ἐξ ἀεσοῦσθους, ἀλλὰ ἡ δὲ τῶν υἱῶν ἐστὶν ἐκ τῶν υἱῶν & libr. 1. ἐπὶ ἀρχῶν, cap. 2. Per è evangelium docetur quia omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: & intelligat ex hoc, quia non potest antiquius esse in Deo omnipotentis appellatio, quam Patris: per Filium enim omnipotens est Pater. & capite sequenti de S. Trinitate loquens ait: Ea de quibus loquimur, tractu quidem sermonis temporaliter nominantur, natura autem sui omnem intelligentiam sensus temporalis excedunt. & libr. 4. in Anacephaloxi: supra omne autem tempus, & supra omnia secula, & supra omnem æternitatem intelligentia sunt ea quæ de Patre, & Filio, & Spiritu sancto dicuntur. Hac enim sola Trinitas est quæ communem sensum intelligentiæ, non solum temporalis, verum etiam æternalis excedit. Cetera vero quæ sunt extra Trinitatem in seculis & in temporibus metienda sunt. Quæ loca cap. 13. & 19. usurpat scriptor Operis De Deitate, & Incarnatione Verbi, quod habetur in calce quarti Tomi Augustini. His adijunge & istum è libr. 1. in Epist. ad Rom. cap. 1. Qui numquam prædestinatus est ut esset Filius, sed semper fuit sicut & Pater. Quamobrem Athanasius in libro De decretis Nicænæ Synodi sic ait: θεὸς δὲ τῶ ἀίδιως σὺν ἡμῶν τῷ λόγῳ τῶ πάθει . . . ἐξ ἑσῶ πάλιν ἡμῶν ἀκούσας, καὶ ἀφ' ἑ τῶ φιλοπόνη ἀεργήσας. & Socrates libr. 7. cap. 6. postquam lectitari solitos fuisse dixit Platonem à Georgio, Origenem à Timotheo Arianis Presbyteris, & συμμάχους ἡμῶν, inquit, ἕπειτα πᾶς ἦτοι οἱ ἀδελφοὶ τῆ ἀρρητῶν ἠρηνοειῶν παρήμενας, ὡς ὁ υἱὸς τῶ πλάτωνος ἀπὸ μὲν γλαυκῶν ἐγεν. ὁ δὲ τὸν ὡς γλαυκῶν ἀπέπεισεν. ἡ δὲ τῶ πλάτωνος τὸ δὲ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον αἰῶνον. ὡς αὐτοὶ ἰνομεζέων εἰσὶν, ἀρχαῖ ὑπὸ τῶ εὐσεβείας εὐλαστῶν θεῶν. καὶ ὡς γνηστίας σὺν αἰδίοις σὺν τῶ γαζάνη τῶ υἱὸν τῶ πατρῶν. Veritè Epiphanius Scholasticus: Mihi tamen videtur admirabile, quomodo tales viri in Arianorum lege manserint, quorum unus quidem Platonem semper habebat in manibus, alter spirabat jugiter Origenem: quum nusquam Plato secundam vel tertiam causam (sicut ipse nominare solet) iunitivum substantiæ asserat percipisset. & Origenes coeternum ubique fateatur Filium Patri: & Guido Elnentis in Summa de hæresibus: Origenes, inquit, super Epistolam ad Rom. 1. non est secutus errorem Arii de existentia Filij Dei: Arius enim dicit quod erat tempus quando Dei Filius non erat, quod reprobat Origenes dupliciter, primo exponens illud Rom. 1. Qui factus est ex semine David secundum carnem, dicit sic: Factus est autem sine dubio id quod prius non erat secundum carnem: secundum autem spiritum, id est secundum Deitatem, quæ Deus est spiritus, prius erat, & non erat tempus quando non erat. Secundo reprobat errorem Arii cum ait: Observandum est enim quia non dicit, Qui prædestinatus est Filius Dei in virginitate secundum

uero, idest de sua substantia secreto, ante Luciferum genuit illud, quando dixit: Fiat lux.

XXVI. Est apud Origenem Hom. 1. in Iſaiam, duo Seraphim quibus solum Dei stipatum vidisse se scribit Propheta, ea esse Christum, & Spiritum sanctum. Idem iteratur libr.

Hier. libr. in Iſaiam. Epist. 6. ad Pamm. Ocean.

1. *ἁγίου πνεύματος*, cap. 3. ubi & auctorem expositionis hujus Ebraum magistrum laudat, & libr. 4. cap. 2. Verba ipsa dat Iustinianus in calce Epistolae ad Menam. Impia ergo ea quae

ita movit haec interpretatio, ut impiam eam & detestandam appellet. Impia ergo ea quae detestanda interpretatio Homiliae sequentis, qua Davidem Christum esse docet. Impia etiam ea quam libr. 1. *ἁγίου πνεύματος*, cap. 3. damnata ab Hieronymo sententia subjunxit. Talis utraque est: Dicebat autem & Ebraeus magister quod duo illa Seraphim, quae in Iſaia senis

Hieron. in Zach. 4.

alio describuntur, clamantia ad invicem, & dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth, de Unigenito Filio Dei & Spiritu sancto essent intelligenda. Nos vero putamus etiam illud quod in Cantico Abacuc dictum est: In medio vel duorum animalium, vel duarum vitarum cognoscitur; de Christo & de Spiritu sancto sentiri debere. Omnis enim sapientia de Patre revelante Filio in Spiritu sancto cognoscitur, ut ambo quae secundum hoc vel animalia, vel vitae dicuntur, causa sapientiae Dei Patris existant. Similiter impia & haec interpretatio, qua oliva duae candelabri aurei, quod vidisse se narrat Zacharias cap. 4, Filius & Spiritus sanctus exponuntur; media vero lampas, Deus Pater (cujus ad dextram & sinistram esse Christum & Spiritum sanctum non sine blasphemiam dici posse ait Hieronymus) rami sive spicae olivarum, Incarnatio Christi, & similitudo columbae Spiritus sancti. Sin ut Davidem Christi typum esse, & ut animalia, vel vitas, vel olivas candelabri, sic & Seraphimos Iſaiae anagogice Christi & Spiritus sancti symbola esse voluit Origenes, ut certe voluit, vanae sunt Hieronymi querelae. Clarius id etiam sequentia demonstrant, in quibus per haec verba: Plena est omnis terra gloria eius, adventum Christi significari scribit Origenes: certum est enim eum cujus gloria plena illic esse dicitur terra, hunc ipsam esse Dominum Deum Sabaoth; Christum autem eum esse cujus gloria plena est terra, Origenes censuit. Christum igitur creditur ipsum esse Dominum Deum Sabaoth. Hoc si fit, Christo ipsi adstitisse Seraphimos, non unum ex illis Christum fuisse Origenes existimaverit. Incausum igitur fingit Haymo Alberstatis in libro De rebus Ecclesiasticarum memoria, Origenianis haec esse Operibus inserta a malevolis; vel si Origenem auctorem habent, dubitanter fuisse proposita.

XXVII. Photius Cod. 8. errores referens librorum *ἁγίου πνεύματος*, hos ait libro primo contineri: *ἁγίου πνεύματος ἡμετέρας ἡμῶν τῶν πατέρων τῶν ὁσίων, ἡ δὲ ἡμῶν ἡμετέρας τῶν λογικῶν κινήσεων, ἡ ἡμετέρας*

Orig. libr. 1. *ἁγίου πνεύματος* cap. 3.

μετέρας ἡμῶν τῶν λογικῶν κινήσεων Pervadere quidem Patrem quacunque sunt, Filium vero res duntaxat rationis participes, Spiritum sanctum ea tantum qua salutem adepti sunt. Codice vero 106, narrat Theognostum Alexandrinum Origenis dogmata propugnante libro Hypotyposion secundo dixisse Filium τῶν λογικῶν κινήσεων ἑνεργεῖν. Ratione duntaxat praeditis rebus praesse. Athanasius in libro quem scripsit in Matth. 12. 32, ad Novati haeresim haec accedere docet, Origenemque & ejus sectatorem Theognostum explodit. Amaris etiam defricat ipsum convitiis Theophilus in 1. Paschali, & ratione ac auctoritate commenta illa convellit. Quae & leviter perstringit Hieronymus in Epist. ad Avit. Suis vero ipsius verbis coarguit Iustinianus ad calcem Epistolae ad Menam, talia e lib. 1. *ἁγίου πνεύματος* representans: *ὁ ὁσὸς Deus quidem & Pater omnia continens ad unumquodque etiam pervenit, esse unicuique impertiens de suo: quod vero praeter Patrem Filium ad sola rationabilia pervenit, est enim secundus a Patre: adhuc etiam minor est Spiritus sanctus ad solos sanctos perveniens. Ita ex hoc major est potestas Patris praeter Filio & Spiritu sancto, ampliorque illi praeter Spiritu sancto; ac rursus praestantior sancti Spiritus potestas praeter alijs entibus sanctis. Ex hoc dogmate aptum est quod ait Tom. 1. in Iohann. pag. 29. Christum eatenus lucem esse, quatenus mentes rationis participes illustrat. Atque item illud quod in 1. *ἁγίου πνεύματος* Rufiniana interpretationis reperio: In illis solis arbitror esse opus Spiritus sancti, qui jam se ad meliora convertunt, & per vias Iesu Christi incedunt, idest, sunt in bonis actibus, & in Deo permanent. Et paulo inferius: Hoc ergo pacto operatio virtutis Dei Patris & Filij indiscrete super omnem protenditur creaturam, Spiritus sancti vero participationem a sanctis tantummodo haberi invenimus. Et libr. 7. in Epist. ad Rom. Tamen quod & ille (Christus) pro impijs mortuus est: sic enim & ipse Paulus ostendit, cum dicit: Adhuc enim Christus cum infirmi essent, secundum tempus pro impijs mortuus est: sanctus autem Spiritus non pro impijs jam interpellat, sed pro sanctis. Quibus omnibus id sibi vult, Patrem in omnibus quae sunt operari, quia totius divinitatis, sive existentiae (sic enim loqui liceat) principium est; Filium, qui & τῶν ὁσίων, hoc est juxta Origenis expositionem, ratio, in ijs solum quae ratione praedita sunt, vim suam experiri; Spiritus, qui a sanctitate proprium sibi cognomen habet, vim ἀμαρτωλῶν ad sanctos duntaxat pertinere.*

XXVIII. Atque haec *ἁγίου πνεύματος* ita sumpta vix est ut reprehensionem effugiant. At si quis ad mentem potius Origenis quam ad verba attenderit, aliter sentiet. Quamvis enim una eademque sint facta Trinitatis extranea opera, & quidquid agit in rebus externis Pater, hoc agat & Filius, hoc & Spiritus sanctus; quaedam tamen Patri assignari solent, alia

filii, alia Spiritus sancti. Quae si quis ad mentem potius Origenis quam ad verba attenderit, aliter sentiet. Quamvis enim una eademque sint facta Trinitatis extranea opera, & quidquid agit in rebus externis Pater, hoc agat & Filius, hoc & Spiritus sanctus; quaedam tamen Patri assignari solent, alia

A humana illigari Personam quam Filium dixit in eo Opere, cui titulum fecit, *Cur Deus homo.*
Quoniam ergo, inquit, quodlibet paruum inconueniens in Deo est impossibile, non debuit alia Persona incarnari, quam Filius.

QVÆSTIO TERTIA.

DE CHRISTO, EIVSQVE INCARNATIONE

ET OIKONOMIA.

- B** I. Plurima de Christo absque Origene opinatus est. II. Verum Christum substantialiter in Moyse, Prophetis, & Angelis adfuisse senserit. III. Patrum multorum assensu & sua ipsius fluctuatione iudicatur. IV. Quo sensu dixerit Filium Dei, antequam esset homo, mediatorem fuisse: V. in quo & Patrum quorundam consensione se tuerit. VI. Excusantur ejus errores de anima Christi: VII. quibus tamen non pertinaciter adhaesit. VIII. Nonnulli ipsius accusatores retunduntur. IX. Quo sensu Filium & ejus animam unum esse dixerit, quemadmodum Pater & Filius unum sunt. X. Vtrum Christum carnem de caelo attulisse persuasum haberit. XI. An crediderit Christum specie tenuis in terris apparuisse, non veram carnem gestasse. XII. Solvuntur difficiles ipsius loci duo. XIII. Unde in hanc affecti Christo falsi corporis suspicionem venerit, exploratur. XIV. Vtrum Christum merum esse hominem existimaverit. XV. An duos Christos finxerit. XVI. Vtrum & quo sensu Jesum induisse Filium Dei pronuntiaverit. XVII. Quo sensu Christum dixerit deificasse naturam humanam. XVIII. Quo sensu Christum esse dixerit virum illum sterilem, de quo Jeremias cap. 22. vers. 30. XIX. Vtrum corpus Christi ubique esse censuerit. XX. Pro quibus passum Christum opinatus sit. XXI. Recensentur Patrum criminationes adversus Origene sententiam, XXII. que ex ipsius verbis proponitur. XXIII. Non satis constat an scire jam pro rebus ratione praeditis, an semel tantum passum, an etiam aliquando passurum Christum putaverit. XXIV. Ex supra allatis genuina ipsius opinio elicitur, XXV. cujus & origo indicatur. XXVI. Nonnulla faciunt pro causa Origene. XXVII. Vtrum Christum in Sole corpus suum reliquisse sibi finxerit. XXVIII. Vtrum censuerit Christum hominem esse desuisse, postquam mortuus est. XXIX. Quo sensu Christum dixerit etiam nunc lugere peccata nostra. XXX. Vtrum regnum Christi desitutum crediderit.

E I. **V**LGATVM, & in Scholis receptum Theologicarum disputationum ordinem hic deserimus, affectantes Origene, cujus ut abnormes fuerunt plurimae de rebus divinis sententiae, ita peculiari, & a consuetis aliena divisione tractandae sunt. In inferiorem ergo locum reiectis, quae ad Angelos & Opificium sex dierum, aliaque his deinceps subnecti solita pertinent, quaestionibus, Origene de Verbi *εὐαγγελίου* & *ὁμολογία* persecutemur decreta, si quae sunt obnoxia reprehensionibus, & animum possunt offendere Lectoris orthodoxi. Ac sunt certe, neque pauca, quae ab ejus ventilata & confutata adversariis, aeterna nomini ejus stigmata imposuerunt.

II. Leve illud est praerequisitum, & aliquam habens excusationem, quo Christum docuit, antequam homo fieret, Patri ministrantem, in Moyse, Prophetis, & Angelis hominum salutem promoventibus adfuisse, & quidem substantialiter, atque ita suam quodammodo *ὁμολογία* inchoasse. En tibi ipsius verba ex Hom. 8. in Genes. *Et tamen considerandum est quia Angelus hac refertur ad Abraham locutus, & quia in consequentibus evidenter hic Angelus Dominus ostenditur. Unde puto quod sicut inter nos homines habitum reperitur est ut homo, ita & inter Angelos habitum est reperitur ut Angelus: & ex Homil. 1. in illud Isaia: Et regem Dominum Sabaoth vidi oculis meis, & missus est ad me unus de Setaphim. Non est unus, inquit, Domini mei Iesu Christi adventus quo descendit ad terras. Et ad Esaiam venit, & ad Moysen venit, & ad populum venit, & ad unamquemque Prophetarum venit: neque tu timeas, etiamsi jam caelo receptus es, iterum veniet. Quia autem & ante praesentiam carnalem ad homines venerit, ipsum accipe testem denuntiantem atque dicentem: Hierusalem, Hierusalem, quae occidis Prophetas, & lapidas eos qui missi sunt ad te, quoties volui colligere filios tuos? Quoties volui. Non dixit; non vidi te nisi isto adventu: sed dixit; Quoties*